

bok recensioner

Psykiska kriser — störningar men också utmaningar

JOHAN CULLBERG:

Kris och utveckling

Natur och Kultur 167 s, ca kr 35: — inkl moms

Arbetet inom psykiatrik kan bedrivas med två synsätt. Med det naturvetenskapliga synsättet söker man förklaringar på psykiska störningar och försöker schematiskt sett hitta fel i mekaniken som kan rättas till. Med ett humanvetenskapligt synsätt försöker man förstå störningarna och se dem som i ett större sammanhang meningsfulla reaktioner. Man kan även i detta fall resonera i termer av rätt och fel men det felaktiga är mer en fråga om livets mål och mening än om rubbningar i mer specifika orsaksförlopp.

Båda dessa synsätt måste tillämpas om psykiatrik rätt skall kunna utnyttja sina resurser. Men att tillämpa ett sådant dubbelt synsätt är svårt och komplicerat. I vårt och andra västeuropeiska länder försvåras det sannolikt ytterligare av de stora skillnader i utbildningsbakgrund som finns mellan naturvetenskapligt utbildade studenter och människor med ett huvudsakligt humanistiskt psykosocialt intresse.

Följden blir den splittring vi sedan länge bevitnar inom tex svensk psykiatrisk och social vård. Man får endera en kategori som ensidigt tillämpar det naturvetenskapliga synsättet och vad som kallas en traditionell medicinsk modell på psykiska störningar. Eller en humanistisk-idealistisk, ofta litterärt förankrad attityd — inte sällan präglad av halvt religiösa övertoner.

De förenklade synsätten eller karikatyrer av dem präglar inte minst debatten i massmedia.

En av de få som i den debatten haft tillfälle att redovisa det flerdimensionella betraktelsesättet är Johan Cullberg. För de flesta torde han mest vara känd för skrifter där han hävdar ett psykoanalytiskt och socialpsykologiskt betraktelsesätt. Men i dessa skrifter finns alltid i bakgrunden en nyanserad medvetenhet om de nödvändiga biologiska komplementen.

Detta nyanserade betraktelsesätt präglar inte minst den lilla skriften *Det psykiska traumat* och kanske i än högre grad en utbyggnad av detta arbete som föreligger i en ny bok *Kris och utveckling*.

Den nya boken innehåller en utvidgning och omarbetning av avsnitten om vuxnas traumatiska kriser, såsom dessa framställdes i *Det psykiska traumat*. Därutöver behandlas barn- och ungdomsårens kritiska utvecklingsperioder, huvudsakligen enligt en psykoanalytisk modell. Vidare finns ett stimulerande och av åtskilligt nytänkande präglat avsnitt om den vuxnes kritiska livsperioder. Det genomgående temat är att kriser inte bara skall betraktas som störningar och som något ont utan som en utmaning att ompröva sin livssituation. De problem som behandlas har den karaktären att man nödvändigtvis i många fall kan ha lust att öppna dispyt med författaren men det rör sig åt-

minstone för min del genomgående om detaljfrågor där det alltid finns mycket "å ena sidan ... men å andra sidan ..."

Boken torde utan vidare vinna läsare som primärt är socialpsykologiskt eller psykoanalytiskt inriktade. Men detta är kanske inte dess mest angelägna målgrupp. Den är lågmält klokt och öppen skriven och lämpar sig utmärkt i korsvägen där olika psykiatriska riktningar skall mötas och bygga upp en gemensam verksamhet.

Det lilla häftet om det psykiska traumat har fått utomordentligt stor spridning för svenska förhållanden. Man önskar samma spridning åt den här boken — som än bättre torde lämpa sig som introduktionslitteratur för dem som yrkesmässigt skall syssla med psykiatrisk vård.

Claes-Göran Westrin

En första introduktion till barnpsykiatri — utomordentligt klar, koncis och medryckande

MARIANNE CEDERBLAD:

Barn- och ungdomspsykiatri

Barnet i familjen — familjen i samhället

Esselte Studium 209 s

Utgivandet av en ny lärobok i en ämnesspecialitet är alltid en viktig händelse. Läroboken kommer (under förutsättning att den blir rekommenderad, köpt och läst) att påverka en mängd personer som mer eller mindre aktivt i framtiden ska föra ut innehållet i praxis. En lärobok kan också ha en slags normativ betydelse i det att den ger ett samlande uttryck åt ämnets position i tiden.

Inom den svenska barn- och ungdomspsykiatrik har det varit

tunnsätt på läroboksfronten, egentligen har vi endast haft Anna Lisa Annells klassiska "Elementär barnpsykiatri", vars första upplaga utkom på 50-talet, att förlita oss till. Denna lärobok har en medicinsk inriktning och har i första hand vänt sig till läkare, medicine kandidater och andra med medicinsk skolning.

Eftersom barn- och ungdomspsykiatri i mycket stor utsträckning engagerar yrkeskategorier utanför det strikt medicinska området, har det länge funnits ett behov av en lärobok som även vänder sig till olika elevkategorier, som i sin blivande yrkesutövning kommer att konfronteras med barnpsykiatriska frågeställningar. Barnpsykiatri har ju i Sverige av tradition präglats av ett intimt samarbete mellan olika yrkesutövare som möter det psykiskt störda barnet i olika situationer, t ex barnläkare, psykiater, barnsköterskor, psykologer, kuratorer och lärare av olika slag.

Marianne Cederblad, docent i barn- och ungdomspsykiatri, känd föreläsare och forskare inom den sociala barnpsykiatri, har vågat sig på den svåra uppgiften att skriva en elementär lärobok, som vänder sig till en bredare publik än den rent medicinska. Hon har också lyckats att på ett utomordentligt klart, koncist och medryckande sätt sammanfatta de viktigaste dragen inom dagens svenska barn- och ungdomspsykiatri. Boken är indelad i korta kapitel med infällda, kursiverade fallbeskrivningar, vilka instruktivt illustrerar den övriga texten. Dessa fallbeskrivningar och deras anknytning till det övriga pedagogiska stoffet upplever jag som bokens största förtjänst. Inte minst för de som för första gången möter det barnpsykiatriska ämnesområdet måste fallbeskrivningarna vara av stort pedagogiskt värde.

Författaren går endast i kort-

het in på en del av de olika teori- bildningar, som för närvarande finns företrädade inom barn- och ungdomspsykiatri, genomgående intar hon en öppen, odogmatisk hållning till olika referenssystem. I kommentarerna av sina fall använder hon sig av såväl inlärningsteoretiska som psykodynamiska personlighetsteorier. Även strukturella och interpersonella teorier kommer till användning.

Boken innehåller även ett översiktligt, klart skrivet, men väl kortfattat kapitel om de psykiska utvecklingsstörningarna av psykolog Gunnar Kylén.

Till sist en kritisk kommentar: Jag har svårt att acceptera en del av författarens farmakologiska råd i olika sammanhang. Phenemal är väl knappast det medel man i första hand använder vid grand mal hos barn (utom hos spädbarn). Det är också enligt min uppfattning tveksamt om man ska använda Difhydan vid beteendestörningar med patologisk, epileptisk aktivitet utan anfall. Varför överhuvudtaget gå in på medicineringsfrågor, som ofta är av kontroversiell natur inom barnpsykiatri i en bok som primärt inte kan vara avsedd för läkare?

Även om denna bok i första hand synes vända sig till elever vid olika vårdskolor och därmed får ses som en första introduktion till det barnpsykiatriska ämnesområdet, är det min uppfattning att den kommer att vara till stor glädje även för medicine studerande och för de läkare som har intresse av området och önskar sig en snabb introduktion.

Michael Bohman

Terminologi för kropps- sjukvården — ordmuseum för psykiatri

BENGT I LINDSKOG
BENGT L ZETTERBERG
(RED):

Medicinsk terminologi

Nordiska Bokhandelns förlag 633
s, ca kr 110: — inkl moms

Den mest använda svenska medicinska ordboken är sannolikt sedan många år Medicinsk terminologi, ursprungligen utgiven av Wernstedt men senare omarbetad av Acke Renander.

Detta arbete utkom förra året i en ny upplaga bearbetad av Lindskog och Zetterberg.

Nya versioner av sådana standardverk ägnas sannolikt alltför lite intresse. Det var i varje fall närmast en händelse att jag själv fördjupade mig i några avsnitt som jag bäst behärskar, nämligen den psykiatriska nomenklaturen.

Vad jag mötte var till stor del en häpnadsväckande blandning av nonsens och felaktigheter.

I företalet anges att föråldrade eller ovanliga syndrom och symptom skulle ha utmönstrats.

Man kan då fråga sig i vilken psykiatrisk verksamhet följande termer har aktualitet:

- alkoholfili* — "sjukligt begär efter spritdrycker"
- psykorrexi* — "malign form av ångestneuros, stundom framkallad av chock"
- amenomani* — "sjukligt munter stämning vid lindrig form av mani, synonym hedonism"
- psykonosema* — "mental rubbning"

Ännu allvarligare än denna atmosfär av ord-museum är dock en allmän torftighet i förklaringar och än värre mängden av felaktigheter. Psykos avfärdas rätt och slätt som "sinnessjukdom" och anankasm som "tvångsföreteelse". Psykoneuros är "funktionell psykos med gynnsam prognos" och psykopati "själslig abnormitet, själslidande". I sistnämnda avseende har alltså ordboken så föga kontakt med det faktiska språket att man tappat bort inte *ett* utan *två* skeden i betydelseförvandlingen; 30- och 40-talen då psykopatibegreppet användes som personlighetsbeskrivning och tiden därefter då dess enda funktion torde vara invektivets.

Särskilt betänkliga är också några förklaringar som till äventyrs kan missbrukas som övertalande definitioner, t ex "psykisk infektion = utbredning av psykiska rubbningar till andra genom smittsam efterhärming".

Nu är det naturligt lättare att ställa samman en terminologi vad gäller anatomi och kirurgi än vad gäller psykiatri med hänsyn till de komplicerade fenomen, som skall beskrivas med psykiatrisk terminologi. Men ingen kan komma ifrån detta problem genom att skylla på psykiatrins stökighet och psykiatrernas oenighet. Det finns trots allt en ganska bred samstämmighet bland olika kliniker och där det finns oenighet kan det påpekas i ordförklaringar. Möjligen krävs med hänsyn till problemens komplexitet här som eljest litet fler ord för psykiatrins vidkommande. Redigeringsmässiga synpunkter kan kanske därför tala för att hänskjuta ordförklaringarna för psykiatriska termer till ett särskilt avsnitt i ordboken, alternativt till en särskild bok. Det finns för övrigt hyggliga sådana böcker vad gäller amerikansk psykiatri, t ex *A Psychiatric Glossary*, utgiven av American Psychiatric Association.

Utgivarna måste naturligtvis klandras för de citerade tössigheterna. De har endera varit alltför slappa i sin uppgift eller valt anmärkningsvärt dåliga rådgivare på det psykiatriska området. Men den största kritiken får kanske vi ta åt oss som arbetar ute i den psykiatriska vården och som, så vitt jag förstår, låtit upplaga efter upplaga av denna terminologiska riksligare passera utan någon aktiv granskning.

Dessvärre är boken ifråga sannolikt inte möjlig att omedelbart ersätta med något annat liknande verk som inom somatisk medicin tar upp lika många och mer korrekt angivna termer. Det dröjer väl också ett tag innan vi får en ny utgåva. Man skulle önska att förlaget i väntan därpå försåg alla exemplar av Medicinsk terminologi med upplysningen att arbetet vad gäller psykiatri endast kan användas som rättskrivningslära.

Claes-Göran Westrin

Våra recensenter

Michael Bohman är professor i barnpsykiatri vid Umeå universitet och överläkare vid barn- och ungdomspsykiatriska kliniken, Umeå lasarett. **Claes-Göran Westrin** är blockchef för psykiatrisk vård i Skaraborgs län.

I dagens frågor

Red: Sten Söderberg

Barnomsorgen — stor valfråga

Som väntat blev barnomsorgen det stora paradnumret i både regeringens och oppositionens programdeklarationer då vårriksdagen kom i gång detta valår 1976. Samtliga partier från (m) till (vpk) vill bjuda sina barnföräldrar på nya förmåner.

I övrigt siktar naturligtvis alla in sig på de nyttillkomna nya väljarna liksom på invandrarna, som i höst har kommunal rösträtt.

Barnmiljöutredningen (utredningsman Bror Rexed) framlade i slutet av 1975 sitt betänkande "Barnens livsmiljö" vari drogs slutsatsen att för att kunna förbättra barnens levnadsmiljö måste man i grund förändra samhället. Påståendet förefaller inte helt originellt.

Utredningen kommer med följande förslag:

- Den kommunala sociala centralnämnden bör få ett sista-handsansvar för barnens totala situation genom att bl a få en lagstadgad roll som remissinstans i kommunens allmänna planering.

För de utvecklingsstörda barnen har omsorgsnämnden i landstingen ett sådant ansvar för varje barns totala levnadsmiljö. Kommuner och landsting skulle dessutom kunna införa en särskild bevakning av barnens intressen inom varje nämnd genom